

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1249115/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב זמיר

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אבי גפן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד עמנואל גרופי שלמה, עו"ד רונית גפניאל ועו"ד צבי טהורי)

הנדון: מתן ארכה להגשת ערעור שכנגד והאיזון בין מהות לפרוצדורה

החלטה

לפניי בקשת המשיב כי יותר לו להגיש עתה ערעור שכנגד למרות חלוף המועד הקבוע לכך בתקנות זה מכבר. עיינתי היטב גם בתגובת המערערת לבקשה זו.

אין דעתי נוחה מכמה מנימוקי הבקשה וההסברים – שלא לומר תירוצים – לאיחור האמור, חלקם אינם עולים בקנה אחד עם עובדות ואחרים אינם מספקים. כך, וכאמור בצדק בתגובה, בנוגע לתליית העיכוב במגפת 'קורונה' שבמועד הקבוע בתקנות טרם 'יובאה' ארצה ואך בקושי באוזנינו שמענו שמעה, וכך בנוגע לנסיבות ומצב בריאות שלא מנע, כנטען בתגובה וגם זאת בצדק, מהמשיב להגיב לערעור, ובהינתן הזוהר שבתקנות בין מועד הגשת הערעור שכנגד למועד התגובה לערעור העיקרי – ובפרט בהיות הטענות שלובות אלה באלה, ושמה בחלק הנוגע לערעור הנגדי אף זהות – קשה לקבל טענה כי בה בעת נבצר ממנו להגיש ערעור שכנגד.

אילו מכוחם של טיעונים אלה לבדם באנו היה ראוי לדחות את הבקשה.

אלא שסוף כל סוף גם ללא כל טיעון מהללו אין מגבלת המועד שבתקנות אלא עניין של פרוצדורה, לפרוצדורה חשיבות אך אין היא חזות הכול, ראויה היא להישקל לגופה אל מול המהות ואף להתפרש בעצמה גם בדרך של דרישת 'טעמא דקרא' ובחינת הרלוונטיות שלו למקרה הנדון, ולא בכדי התירו התקנות בעצמן בפירוש אף את החריגה מהאמור בהן בנוגע למועדי הגשת ערעור אם הנסיבות מצדיקות זאת ולאחר שמיעת עמדת הצדדים.

בא כוח המערערת בתגובתו מקנא לכבודן של התקנות ה"ברורות" כלשונו, אף אנו נאמר לו כי גם אפשרות החריגה מהמועדים קבועה בהן ו"ברורה". אף את הדאגה לשמירה מפני פריצת גדרן של התקנות והדרדרות במדרון חלקלק, כלשונו, נציע כי יניח לשיקוליו של בית הדין ויתמקד להבא בטיעונים הנוגעים למרשתו במישרין (טיעונים שאכן העלה אך לא הסתפק בהם) – היתר לערעור אחר המועד ניתן במשורה ושיקול דעת, וכשסבור בית הדין כי מוצדק ליתנו – לא יימנע מכך מחשש כי ממנו ילמדו וכן יעשו אחרים לבקש, הניסיון מורה כי בקשות אלה אינן כה רבות, וכשאינן הן מוצדקות – לא קשה לדחותן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יפה אמרה כבוד השופטת (כתוארה אז) ד' בייניש בבר"מ 2340/02 (הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, רמת השרון נ' אגא וכת, נז(3) 385 (2003)) בענייני פרוצדורה בכלל ובנוגע להארכת מועדי ערעור בפרט – אפילו כשאין לכך הסמכה מפורשת בחיקוק – וקל וחומר כשיש כזו וכבענייננו (ההדגשות אינן במקור):

[...] יש סמכות להארכת המועד להגשת ערר במסגרת סמכותה הטבועה של ועדת הערר, נוכח חשיבותה ומעמדה של הזכות לערעור. הסמכות הטבועה מאפשרת [...] להגן על יכולתו של בית המשפט להבטיח אי ניצול הליכים לרעה ומניעת אי צדק, העלול לנבוע מקביעת מועדים [...] תוך איזון מתמיד בין חשיבותו של עקרון סופיות הדיון והצורך בשמירה על מועדים הקבועים בחיקוק ובין השאיפה להגביר את הגישה למערכות הצדק ולביקורת השיפוטית [...] אין לחסום את הגישה לערכאות באופן מוחלט בשם עקרון סופיות הדיון. יש לזכור כי כללי הפרוצדורה נועדו לשרת את הדין המהותי (רע"א 2919/01 אושרוביץ נ' ליפה [11], בעמ' 597; בג"ץ 2222/99 גבאי נ' בית הדין הרבני הגדול [12], בעמ' 426), ולכן במקרים המתאימים יש לאפשר גמישות בהפעלת הכללים לשם הגשמת הדין המהותי.

האמור התקף אף בערכאות האזרחיות שורר ותקף שבעתיים בבית הדין הרבני, ששיטת משפטו כידוע לכל יודעי דת ודין מדגישה עוד יותר את יתרונה המובהק של המהות על פני הפרוצדורה, מתוך תפיסתה את השיפוט לא ככלי – חשוב ככל שיהיה – להשגת סדר גרידא ולמניעת מצב של "איש את רעהו חיים בלעו", אלא אף כמלאכת שותפות עם בורא עולם (ראה שבת י, א: "כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת – מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית") שמצידו "נצב בעדת א-ל בקרב אלהים ישפט" (תהילים פב, א), כמלאכת קודש המשרה שכינה בישראל (ראה סנהדרין ז, א).

היטיב לנסח זאת דיין בית הדין הרבני האזורי תל אביב הרה"ג י' בן מנחם בדבריו בפסק הדין בתיק 982610/17 (ההדגשות אינן במקור):

לא כך היא דרכה של תורה לדחות על הסף טענות של בעל דין אך מפני שלא עמד בכללי הפרוצדורה. חובתו של הדיין הינה לשפוט את העם משפט צדק, ולדון דין אמת לאמיתו, ו"כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת – מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית" (שבת דף י ע"א). וכיוצא בזה מצאנו גם במסכת סנהדרין (דף ז ע"א) "[...] כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל" [...] ולא תהא הפרוצדורה לאבן נגף בפני בירור האמת [...] עמדו על כך גם בבית הדין הרבני הגדול (הרה"ג שלמה דיכובסקי ערעור תשנ"ו/820) וקבעו כי "הפרוצדורה היא שפחת המהות ולא גבירתה", וכך גם בהחלטה נוספת (בית הדין הרבני הגדול ערעור תשנ"ו/916 בפני הרבנים הראשון לציון הגר"א בקשי דורון, הגר"ש דיכובסקי והגר"י נדב) הבהירו את הברור מאליו, כי "כללי הפרוצדורה נועדו להגן על הצדק ולא לעוות אותו".

ואומנם זכות הערעור אינה זכות שמעיקרו של דין תורה, כידוע, ובמובן זה אין מגבלותיה הפרוצדורליות עשויות להיחשב בדרך כלל בעינינו כסכנה של עיוות הדין. אך קביעה כזו בנוגע לערעור שכנגד מצריכה משנה זהירות – הן משום שיש במניעתו בעוד ערעורו של הצד האחר נשמע מעין הפליה בין הצדדים על יסוד הפרוצדורה גרידא, הן משום שבמניעת ערעור על יסוד מגבלת זמן יש משום העמדה על עיקר הדין והסתמכות גם על הנחת המוצא כי חזקת בית דין קמא שלא טעה כל עוד לא הוכח אחרת, ולא כך משהוחלט לשמוע את ערעורו של צד אחד ומשהוא עצמו הלוא טוען כי חזקה זו הורעה בעניינם של הצדדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין זאת אומרת כמובן כי מגבלת הזמן שבתקנות כמאן דליתא דמיא אלא שהפתח שנפתח בתקנות לסטייה ממנה – גם אם בערעור ראשון ראוי להותירו כסדק צר, בערעור שכנגד יש מקום להרחיבו, ואף אם לא ייפתח כפתחו של אולם לא יוכל להיותו רק כמלוא מחט סדקית.

'טעמא דקרא' בנוגע למגבלות מועדי הערעורים הוא הצורך לסיים הליכים ולקיים את פסקי הדין תוך שכל צד יכול להסתמך על פסק הדין לאחר זמן סביר משניתן בלי לחשוש לביטולו. גם כשמוגש ערעור יש טעם בהגבלת ערעור נגדי שכן הצד המערער מעוניין וזכאי לאחר זמן סביר ליהנות מאותו חלק בפסק הדין שממנו הוא מרוצה ושרעהו לא ערער עליו ולהסתמך עליו – בלי חשש מערעור עתידי – ואף שלדעתו הוא חלק אחר של פסק הדין שגוי הוא. גם לשיקול של סיוס ההתכתשות המשפטית כשלעצמה יש משמעות אף אם בלאו הכי מתקיים הליך ערעור, שכן הרחבת חזיתו של הערעור – ועל אחת כמה וכמה כשנקודת מוצאה על ציר הזמן מאוחרת – עשויה להביא בסבירות גבוהה גם להתמשכות נוספת של ההליכים.

ברם בענייננו:

נושאו של הערעור שכנגד ואף לכאורה עיקרי טיעוני הצדדים בנוגע אליו אינם מוספים על שנטען ושיידון בערעור העיקרי – סוגיית הכתובה שהיא כל המבוקש בערעור שכנגד וחלק מהמצוי בערעור העיקרי. את עיקרי טיעוני המבקש נגד חיובו החלקי בכתובה כפי שהם משתקפים בבקשתו, ואולי אף את כולם, שטח המבקש בתגובתו לערעור שהוגשה במועד. לו אך היה כותב בכותרתה "תגובה וערעור שכנגד" היה יוצא אף ידי חובת הפרוצדורה ולכלל היותר היה נדרש להשלימה גם בפתחת תיק ובתשלום אגרה.

דיון בערעור העיקרי טרם התקיים ובהתחשב בכך ובאמור לעיל קשה גם לראות את הערעור שכנגד כעשוי להביא להימשכות נוספת של ההליכים.

שאלת ההסתמכות גם היא לכאורה חסרת משמעות בענייננו. אותו חלק מפסק הדין שעליו נסוב הערעור שכנגד ושעליו לכאורה הייתה המערערת חפצה להיסמך הוא חיובו של המשיב במחצית הכתובה, אלא שחיוב זה נועד להיגבות ולהיעשות לחיוב אופרטיבי רק לאחר סידור הגט שנקבע כי לא יסודר אם יוגש ערעור על פסק הדין – ובמשתמע לפחות עד ההכרעה בערעור – ושהמערערת עצמה אכן ביקשה לדחותו בשל ערעורה, וממילא ברי כי לעת עתה לא יכולה היא לממש את החיוב שבו חיוב המשיב. פסק רב אף אם יכולה הייתה להסתמך על ההנחה כי חיוב זה יבוא לידי מימוש בעתיד שכן מפסק דינו של בית דין קמא נראה כי לא קבע חיוב גט – בדרגת חיוב כלשהי – ואף לא כקביעה עקרונית, אלא החליט על סידור גט מתוך הנחה שלכך מסכימים עקרונית שני הצדדים, ועל חיוב חלקי בכתובה שימומש עם סידור הגט ובהנחה שההסכמה לגביו תיוותר בעינה. משערערה המערערת על שנפסק – לא זו בלבד שמועד פירעון חיוב זה נדחה למועד בלתי ידוע אלא שעולה מאליה גם האפשרות שמא לאחר הדחייה שוב לא יחפוץ אחד הצדדים להתגרש, וממילא לא תבוא הכתובה לידי גוביינא עד שיוכרע אם אפשר לחייב את תשלומה עוד טרם הגירושין או לחייב בגט ובכתובה, במלואה או בחלקה, גם בהעדר הסכמה, ואפשר גם שלא יוכרע כך. ממילא אי אפשר לטעון כי הרשאת הערעור שכנגד עתה מנוגדת להסתמכותה של המערערת על שכבר נפסק לזכותה.

זאת ועוד, פסיקת בית הדין האזורי בסוגיית הכתובה הייתה כפי שעולה מגופה ומדברי שני הצדדים בבחינת פשרה שבית הדין הניח ששני הצדדים יסכימו לה – אם אכן לא יערערו עליה – או לכל היותר בבחינת 'דין כעין פשרה' שיסודו באי יכולת לברר את האמת עד תום. הזכות לערעור שכנגד בנסיבות אלה היא כמעט מחויבת וקשה מאוד להגבילה בזמן: לו נראה בפסיקה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פשרה ממש – ודאי שכל עוד לא בוצעה ולא הייתה לגביה הסכמה יכול כל צד להתנגד לה, ולו גם נניח שמי שלא ערער תחילה ייראה כמסכים לה ודאי שהסכמתו מותנית בתנאי שמכללא בהסכמת הצד שכנגדו גם כן. אף לו נראה את הדברים כפסיקה ממש, מכל מקום בהיותה דין כעין פשרה' ובהיווסדה על אייכולת למצות את בירור הדין, הרי שמשנדרש בית הדין הגדול לשוב ולנסות למצות את הבירור ולהגיע לפסיקה שאינה 'כעין פשרה' בלתימתקבל על הדעת להגביל זאת לצד האחד בלבד ולומר למעשה כי אם ימצא הבירור ויסיק כי הדין אם האחד – ייפסק הדין, אך אם ימצא כי הדין עם חברו – תיוותר על כנה פסיקה שכל מהותה ויסודה בהעדר מיצויו של הבירור.

בנסיבות אלה שומה עלינו להתיר את הערעור שכנגד לפחות כל עוד לא נדון הערעור העיקרי.

שקלתי להורות מכל מקום כי על המשיב להפקיד ערובה להוצאות המשפט כתנאי לשמיעת הערעור שכנגד, כדרך שנדרשה המערערת בנוגע לערעורה שלה.

בשיקול דעת נוסף מצאתי כי נכון וצודק יותר יהיה להשוות את הצדדים בדרך ההפוכה היינו להורות על השבת הערובה שהפקידה המערערת כתנאי לשמיעת ערעורה שלה: לאור כל האמור לעיל קשה להניח כי בסופו של יום יחויב המשיב בהוצאות המערערת בשל הערעור שכנגד, שכן לפי האמור לעיל קשה להניח כי תידרש המערערת להוצאות משמעותיות בשל ערעורו שלו נוסף על אלה שבשל ערעורה שלה. לאידך גיסא תהא תוצאת הערעורים אשר תהא קשה להניח שנחייב לבסוף את המערערת בהוצאותיו של המשיב, שהלוא אף אם נמצא כי הצדק עימו ואף אם נניח כי הוצאותיו בשל ערעורה רבות מאלה שבשל ערעורו שלו שכן ערעורו עוסק בסוגיית הכתובה לבדה וערעורה בכמה סוגיות, מכל מקום ערעורה שהוגש במועד הוא שפתח לו את הפתח והעניק לו את הזכות להגיש את ערעורו שלו, ומשנשכר הוא מערעורה של המערערת קשה יהיה לבסס תביעה שלו להוצאות.

מכל מקום כיוון שסוגיה זו לא עלתה בכתבי הטענות תינתן החלטה אופרטיבית בעניינה לאחר שייגיבו הצדדים – אם ירצו בכך – בנוגע לנקודה זו בתוך חמישה ימים (לרבות ימי פגרה) ממועד מתן החלטה זו.

כתב הערעור שיוגש יוגש בתוך שבעה ימים כדברי המבקש בבקשתו (ובכללם ימי פגרה) שיימנו ממועד החלטתי בשאלת הערובה כאמור.

כתב הערעור יתבסס אכן על האמור בבקשת הארכה ובתשובת המשיב לערעור העיקרי ולא ככלול הרחבת חזית אלא את הסדרת האמור כערעור ולכל היותר תוך צירופי אסמכתאות לו. המערערת שתהיה משיבה בערעור זה תוכל להסתמך על טיעוניה שבערעורה ותוכל להשלימם ולהסדירם כתגובה לערעור הנגדי, אם תחפוץ בכך, בתוך עשרה ימים לאחר מכן.

החלטה זו מותרת בפרסום בהשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום י' באב התש"ף (31.7.2020).

הרב יעקב זמיר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה